

SAVET EVROPE
EVROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA
PREDMET
RAZMUSEN PROTIV KRALJEVINE DANSKE*

Evropski sud za ljudska prava koji je zasedao, u skladu sa članom 43 Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljem tekstu Konvencija) i odgovarajućim odredbama Poslovnika Suda¹ u veću sastavljenom od sledećih sudija:

G. Ž. VJARDA (*G. WIARDA*), Predsednik

G. V. GANSHOF VAN DER MERŠ (*W. GANSHOF VAN DER MEERSCH*),

Gđa D. BINDŠEDLER-ROBERT (*D. BINDSCHEDLER-ROBERT*),

G. F. MAČER (*F. MATSCHER*),

G. R. MAKDONALD (*R. MACDONALD*),

G. K. RUSO (*C. RUSSO*),

G. J. GERZING (*J. GERSING*),

kao i g. M.-A. AJSEN (*M.-A. EISSEN*), Sekretar i

G. H. PECOLD (*H. PETZOLD*), zamenik Sekretara,

Pošto je razmatrao predmet na zatvorenim sednicama 28. juna i 22. oktobra 1984,

donosi sledeću presudu, usvojenu poslednjeg pomenutog datuma:

POSTUPAK

1. Ovaj predmet je 12. oktobra 1983. godine, u okviru tromesečnog roka propisanog članovima 32 stav 1 i 47 Konvencije Sudu prosledila Evropska komisija za ljudska prava (u daljem tekstu: Komisija). Predmet je poteko od predstavke br. 8777/79 koju je protiv

* Ovaj predmet je zaveden pod brojem 9/1983/65/100. Prvi broj označava poziciju predmeta na spisku slučajeva koji se nalaze pred sudom u datoj godini, a ta godina je označena drugom brojkom; poslednja dva broja označavaju poziciju predmeta na spisku predmeta koje je Sud uzeo u postupanje otkako je osnovan, odnosno predmeta koji su formirani na temelju predstavki o Komisiji.

¹ Poslovnik Suda sa izmenama i dopunama koji je stupio na snagu 1. januara 1983. godine.

Kraljevine Danske 21. maja 1979. godine Komisiji, na osnovu člana 25 uputio danski državljanin g. Per Kron Rasmussen (*Per Krohn Rasmussen*).

2. Zahtev Komisije odnosio se na članove 44 i 48 i na Deklaraciju kojom Danska priznaje obavezu jurisdikciju Suda (član 46). Komisija je od Suda zahtevala da presudi da li činjenice i okolnosti ovog slučaja ukazuju na to da je Visoka strana ugovornica prekršila član 14 Konvencije u vezi sa članom 6 i članom 8.

3. Odgovarajući na pitanje koje mu je postavljeno u skladu s pravilom 33 stav 3(d) Poslovnika Suda, podnosilac predstavke je izjavio da želi da učestvuje u postupku pred Sudom i odredio je advokata koji će ga zastupati (pravilo 30).

4. U Veću od sedam sudija koje je trebalo konstituisati bili su, kao *ex officio* članovi, g. J. Gerzing, sudija izabran sa danske liste (član 43 Konvencije) i g. Ž. Vjarda, Predsednik Suda (pravilo 21 st. 3(b)). Predsednik je žrebom 27. oktobra 1983. godine, u prisustvu Sekretara, izvukao imena pet preostalih članova veća: g. M. Zekia, g. V. Ganshof van der Merša, g. F. Mačera, g. B. Volša i g. R. Makdonalda (član 43. *in fine* Konvencije i pravilo 21 st. 4). Posle toga su g. Zekia i g. Volš koji su bili sprečeni da učestvuju u razmatranju ovog predmeta, zamenjeni g. K. Rusoom i gđom D. Bindšedler-Robert, sudijama-zamenicama (pravilo 22 st. 1. i pravilo 24 st. 1).

5. G. Vjarda koji je preuzeo dužnost predsednika veća (pravilo 21 st. 5) informisao se, preko sekretara, o mišljenjima zastupnika danske države (u daljem tekstu: Država) delegata Komisije i predstavnika podnosioca predstavke u vezi s potrebom za vođenje pisanog postupka (pravilo 37 st. 1). Predsednik je 14. novembra 1983. godine odredio zastupniku i predstavniku podnosioca predstavke rok do 15. februara 1984. godine u kome treba da upute podneske; takođe je odlučio da će delegat imati rok od dva meseca da odgovori u pisanoj formi, s tim što će taj rok od dva meseca teći od dana kada mu Sekretar dostavi poslednji navedeni dokument. Predsednik je 6. februara 1984. godine produžio prvi rok do 15. marta.

Sekretarijat je primio podneske Države i podnosioca predstavke 19. marta. Sekretar Komisije je 17. aprila obavestio Sekretara Suda da će delegat Komisije odgovoriti na samom ročištu.

6. Posle konsultacija koje su obavljane preko Sekretara, a u kojima su učestvovali zastupnik Države, delegat Komisije i predstavnik podnosioca predstavke, Predsednik je odredio da će ročište na kome će biti održana usmena izlaganja biti održano 26. juna 1984. godine (pravilo 38). On je odobrio zastupniku 24. novembra 1983. godine da tom prilikom govori na danskom jeziku (pravilo 27, st. 3).

Sekretar je 30. maja, po nalogu predsednika zatražio od Komisije i Države da podnesu određena dokumenta; ti dokumenti su primljeni 7, 12. i 15. juna.

7. Javna sednica Suda održana je 26. juna u zgradi Suda u Strazburu. Neposredno pre početka te sednice, Sud je održao pripremni sastanak.

Pred sudom su se pojavili:

- u ime Države

G. T. LEMAN (*T. LEHMANN*), Ministarstvo spoljnih poslova zastupnik

G. T. MELKIOR (*T. MELCHIOR*), Ministarstvo pravde advokat

G. J. BERNAHRT (*J. BERNHARD*), Ministarstvo spoljnih poslova

G. B. VESTERDORF, Ministarstvo pravde savetnici;

- u ime Komisije

G. T. OPSAL (*OPSAHL*), delegat;

- u ime podnosioca predstavke

Gđa J. LINDGARD, advokat

Sud je saslušao obraćanja g. Lemona i g. Melkiora koji su nastupali u ime Države, g. Opsala koji je nastupio u ime Komisije i gđe Lindgard koja je nastupila u ime podnosioca predstavke, kao i njihove odgovore na pitanja koja su im postavili članovi veća.

ČINJENICE

I POSEBNE OKOLNOSTI OVOG SLUČAJA

8. Podnosilac predstavke, g. Per Kron Razmusen, državljanin Danske, rođen je 1945. godine. Trenutno radi kao činovnik u Niborgu, gde i živi. On se oženio 1966. godine. U tom braku rođeno je dvoje dece, sin rođen 1966. i ćerka, Pernila (*Pernille*) koja je rođena 20. januara 1971. godine. Podnosilac predstavke je i pre no što je devojčica rođena imao razloga da pretpostavi da je njen otac jedan drugi muškarac; međutim, kako bi sačuvao brak, nije preduzeo nikakve korake za utvrđivanje očinstva.

9. Juna 1973. godine g. Razmusen i njegova supruga podneli su zahtev za odvojeni život, i taj zahtev je pozitivno rešen 9. avgusta. U skladu sa sporazumom koji su njih dvoje postigli, gđa Razmusen je zadržala starateljstvo nad decom, a odgovarajući organi vlasti doneli su odluku da g. Razmusen treba da plaća izdržavanje za decu od 1. septembra 1973. godine. On je to i činio od tog datuma do 1. juna 1975. godine.

10. Marta 1975. godine podnosilac predstavke, koji se ranije još uvek nadao da će uspeti da sačuva brak, preduzeo je izvesne korake kako bi započeo postupak utvrđivanja očinstva nad Pernilom. U tom cilju on je zatražio i pravnu pomoć. Međutim, nije nastavio nikakve korake u tom pravcu, budući da su 28. aprila 1975. godine on i njegova supruga potpisali sporazum kojim se ona odrekla svih zahteva za njegovo plaćanje alimentacije za izdržavanje deteta, a on se obavezao da neće nastaviti postupak utvrđivanja očinstva.

11. Juna 1975. godine podnosilac predstavke i njegova supruga podneli su zahtev za razvod, koji je odobren 16. jula. Tom prilikom podnosilac predstavke je pred vlastima

potvrdio da majka treba da ima isključivo pravo starateljstva nad decom, a njemu je još jednom naloženo da plaća izdržavanje. Nije izneo nikakvu primedbu.

12. Četiri dana pre Pernilinog petog rođendana, 16. januara 1976. godine, bivša supruga podnosioca predstavke uputila mu je pismo u kome je navela da nju ničim ne obavezuje sporazum od 28. aprila 1975. godine. Docnije se obratila vlastima obnovivši zahtev za plaćanje alimentacije, i taj njen zahtev je pozitivno rešen, odlukom koja je stupila na snagu 1. marta 1976. godine. Otada g. Razmusen redovno plaća alimentaciju.

13. Razmusen je 27. januara 1976. godine g. uputio zahtev Istočnom apelacionom sudu (Ostre Landsret) tražeći da mu se odobri da pokrene postupak kako bi bilo utvrđeno očinstvo nad devojčicom (vidi dole, stav 19).

U skladu sa standardnom procedurom, policija je na zahtev Apelacionog suda obavila razgovor s g. Razmusenom i njegovom bivšom suprugom u martu 1976. godine i podnela je izveštaj u kome su bili sadržani i zapisnici sa tih razgovora.

14. Apelacioni sud je 12. aprila 1976. godine odbacio predstavku, zbog toga što nisu bili ispunjeni zakonski uslovi za pozitivno rešenje u tom trenutku (vidi dole, stav 19).

Podnosilac predstavke se na tu odluku nije žalio u propisanom roku. On se, međutim, 27. jula 1976. godine obratio Ministarstvu pravde tražeći da mu se dozvoli da uprkos tome što je rok istekao uputi žalbu Vrhovnom sudu (Hojesteret), ali mu je taj zahtev odbijen 3. septembra 1976. godine.

15. G. Razmusen se ponovo 20. novembra 1978. godine obratio Apelacionom sudu tražeći dozvolu da povede postupak za utvrđivanje očinstva. Njegova bivša supruga se tome usprotivila, uz obrazloženje da bi taj postupak imao pogubne posledice po dete.

Svojom odlukom od 11. decembra 1978. godine Apelacioni sud je odbio zahtev podnosioca predstavke pozivajući se na to da on nije pokrenuo postupak za osporavanje očinstva u roku propisanom članom 5 stav 2. Zakona o pravnom statusu dece iz 1960. godine (u daljem tekstu Zakon iz 1960. - Lov nr. 200 at 18.5.1960 om borns retsstilling; vidi dole, stav 19). Sud je takođe zaključio da nema razloga da mu se odobri poseban postupak, budući da nisu ispunjeni uslovi propisani članom 5 stav 3. Sličnu odluku doneo je i Vrhovni sud 12. januara 1979.

II RELEVANTNO DOMAĆE PRAVO

A. Istorijski kontekst Zakona o pravnom statusu dece iz 1960. godine

16. Pre donošenja zakona iz 1960. godine, koji je primenjen u slučaju g. Razmusena, status dece bio je regulisan Zakonom o vanbračnoj deci iz 1937. i Zakonom o legitimnosti, koji je bio donet iste godine. U članu 3 Zakona o bračnoj deci propisano je da postupak za osporavanje očinstva zakonitog deteta mogu povesti majka, suprug, dete ili lice koje je imenovano za staratelja deteta. Nije određen nikakav vremenski rok za pokretanje tog postupka.

17. Međutim, prema danskom sudskoj praksi i pravnim tekstovima, suprug može biti onemogućen da ospori očinstvo nad detetom rođenim u braku ukoliko je, znajući da je njegova supruga imala seksualni odnos s drugim muškarcem u relevantnom periodu, ipak izričito ili prećutno posle rođenja deteta priznala da je on otac. "Doktrina priznanja" (anerkendelseslaeren) prvi put je uspostavljena 1956. godine na osnovu jedne presude Vrhovnog suda, koja je prenetu u Ugeskrift for Retsvaesen (U.f.R.) 1956, str. 107. Pravni pisci su izrazili mišljenje da se ova doktrina može primeniti i na majke, iako na tu temu nije bilo odgovarajućeg sudskog precedenta (vidi, na primer, Ernst Andersen, Aegteskabsret I, 1954, str. 95).

18. Decembra 1949. godine Ministarstvo pravde je osnovalo komitet koja je dobila ime "Komitet za očinstvo" i koja je, između ostalog, trebalo da razmotri izvesne aspekte statusa dece rođene u braku. Juna 1955. godine taj Komitet je podneo izveštaj (br. 126/1955) o izmenama i dopunama propisa koji se odnose na utvrđivanje očinstva.

Kada je reč o pravu oca da povede postupak osporavanja očinstva nad detetom rođenim u braku, Komitet je predložio da se uvede dvostruki zakonski rok od šest meseci od trenutka kada suprug postane svestan činjenica koje bi mogle poslužiti kao osnov za osporavanje očinstva, najdalje do tri godine od trenutka rođenja deteta; međutim, preporučeno je takođe da Ministarstvo pravde treba da bude ovlašćeno da u specijalnim okolnostima odobri i prekoračenje tih vremenskih rokova. Komitet je takođe zaključio da dobrobit deteta (a ne dobrobit braka) zahteva da njegov status bude utvrđen što je pre moguće, kao i da interesi supruga treba da budu podređeni tim razlozima i ciljevima (str. 60 Izveštaja). Jedan od razloga koji je Komitet naveo kao obrazloženje ovog predloga bilo je to što postupak za utvrđivanje ili osporavanje očinstva koji suprug povede nekoliko godina posle detetovog rođenja može dovesti dete u još gori položaj nego što bi to bio slučaj da je taj postupak poveden ranije: sud bi u toj situaciji verovatno morao da presuđuje u korist supruga na osnovu utvrđivanja krvne grupe, dok bi istovremeno bilo veoma teško dobiti priznanje očinstva i nalog za isplatu alimentacije protiv drugog muškarca.

S druge strane, Komitet je zaključio da pravo deteta da povede postupak za utvrđivanje roditeljstva ne treba da bude podvrgnuto nikakvim vremenskim ograničenjima, budući da stavovi kojima se može obrazložiti ograničenje prava supruga da povede takav postupak nisu od značaja za situaciju u kojoj dete pokreće taj postupak. Iz istih razloga, ne bi trebalo da postoji nikakvo vremensko ograničenje kada je reč o postupku koji bi mogao da povede detetov staratelj ili majka (str. 59 Izveštaja).

Komitet je takođe razmotrio pitanje da li doktrinu priznanja treba i zakonski formulisati i potvrditi. Zaključila je, međutim, da je bolje da to pitanje bude prepušteno sudovima koji će odluke o tome moći da donose od slučaja do slučaja.

B. Zakon iz 1960.

19. Posle toga je Država podnela Parlamentu zakonski predlog koji je delimično sadržao preporuke Komiteta za očinstvo, ali su u tom predlogu rokovi produženi na 12 meseci, odnosno pet godina, a ovlašćenje za davanje posebne dozvole da se i ti rokovi prekorače

povereno je apelacionim sudovima. Taj Zakon je stupio na snagu 1. januara 1961. godine kao Zakon iz 1960. U članu 5 stav 1 tog Zakona propisano je da zahtev za pokretanje postupka za osporavanje očinstva nad detetom mogu podneti suprug, majka, dete ili staratelj deteta. U stavovima 2 i 3 člana 5 navodi se sledeće:

“(2) Postupak za utvrđivanje očinstva mora povesti suprug u roku od 12 meseci pošto postane upoznat s okolnostima koje bi mogle pružiti osnov za njegovo osporavanje očinstva, odnosno najkasnije pet godina po rođenju deteta.

(3) Međutim, Apelacioni sud može, pod uslovima propisanim članom 456r, stavom 4, Zakona o sprovođenju pravde, dati dozvolu da taj postupak bude pokrenut i po isteku vremenskih rokova utvrđenih stavom 2 ovog Zakona”.

Član 456r stav 4 Zakona o pravnom postupku odnosi se na ponovno pokretanje postupka za utvrđivanje očinstva i po isteku propisanog roka ili rokova. Tim članom se propisuje da Apelacioni sud može dati odgovarajuću dozvolu ukoliko se navedu sasvim izuzetni razlozi zbog čega ranije nije bio pokrenut postupak, ukoliko to nalažu specifične okolnosti slučaja i ukoliko se može pretpostaviti da ponovno pokretanje postupka neće dovesti dete u neugodnu situaciju.

Zakonom iz 1960. godine nije uvedeno bilo kakvo ograničenje za pravo majke da pokrene postupak za utvrđivanje očinstva, niti se u njemu pominje “doktrina priznanja” (vidi gore, stav 17).

20. Međutim, u sudskoj praksi i dalje se primenjivala “doktrina priznanja” i apelacioni sudovi i Vrhovni sud donosili su odluke kojima su potvrđivali ranije stanovište da se ta doktrina primenjuje i na majke.

21. Okolnosti koje, prema doktrini priznanja, sprečavaju supruga da ospori očinstvo po pravilu će ga sprečiti i da pokrene postupak za utvrđivanje očinstva po isteku propisanog roka. Međutim, dozvola da se taj postupak ipak pokrene ni u kom slučaju ne prejudicira ishod potonjeg postupka (vidi presudu Istočnog apelacionog suda iz 1977, U.f.R. 1977, str. 907).

C. Izmene i dopune Zakona iz 1960. godine

22. Ministarstvo pravde je 1969. godine osnovalo komitet pod nazivom “Komitet za materinstvo” čiji je zadatak bio da ispita da li razvoj društvenih uslova, a pre svega promene u socijalnom statusu žena i posledične promene u samom pojmu institucije braka, do kojih je došlo posle uvođenja Zakona iz 1960. godine, zahtevaju da se u zakon unesu određene izmene i dopune, regulisati pravni status tokom trajanja bračne zajednice i posle razdvajanja ili razvoda, dece rođene u braku. U suštini, procenat žena koje su počele da rade van porodice povećao se na oko 60 posto. Usled toga su muškarci počeli u mnogo većoj meri no ranije da se staraju o deci i često su dobijali starateljstvo nad decom u slučaju započinjanja razdvojenog života ili stupanja na snagu razvoda. Stoga je sada postojala veća verovatnoća da će majke osporavati očinstvo kako bi sprečile da suprugu bude dodeljeno starateljsko pravo. U izveštaju o kohabitaciji bez braka (trajnika

vanbračna zajednica - samliv uđen aegteskab I - br. 915/1980, str. 72), objavljenom januara 1981. godine, Komiteta za materinstvo je konstatovao:

“Među članovima Komitet postoji konsenzus o tome da pravo majke na pokretanje postupka za utvrđivanje očinstva i zahtevanje ponovnog otvaranja tog postupka treba oročiti relativno kratkim vremenskim rokom, onim koji bi, na primer, odgovarao vremenskom roku koji se danas primenjuje u slučaju očeva. Sem toga, Komitet se u izvesnoj meri zalaže za apsolutni vremenski rok koji bi bio primenjiv na sve a odnosio bi se na mogućnost otpočinjanja ili ponovnog otvaranja postupka za utvrđivanje očinstva”.

23. Na temelju preporuka Komiteta za materinstvo Država je u martu 1982. godine predložila Zakon o izvesnim izmenama i dopunama Zakona iz 1960. godine. U obrazloženju tog predloga naveden je i predmet Razmusen, koji je tada već bio upućen Evropskoj komisiji. Na četvrtoj strani tog propratnog objašnjenja, pomenuto je da je zastupnik države u svedočenju pred Komisijom izjavio da će uskoro biti predložen novi zakon koji bi trebalo da reguliše ovo pitanje, i kojim će biti utvrđeni jednobrazni vremenski rokovi u kojima i muškarci i žene mogu da ospore suprugovo očinstvo; u memorandumu je takođe rečeno da Ministarstvo pravde smatra kako bi donošenje takvog zakona bilo “poželjno u interesu potreba deteta”.

24. Danski Parlament je 26. maja 1982. godine usvojio zakon kojim se unose izmene i dopune u Zakon iz 1960. godine; taj novi zakon stupio je na snagu 1. jula 1982. godine.

Na osnovu pomenutog amandmana, stavovi 2 i 3 člana 5 Zakona iz 1960. godine sada glase:

“(2) Postupak za utvrđivanje očinstva mora biti pokrenut najkasnije u roku od tri godine po rođenju deteta. Ova odredba se, međutim, neće primenjivati na slučajeve u kojima je postupak za utvrđivanje očinstva pokrenulo dete pošto je navršilo 18 godina.

(3) Apelacioni sud može izdati dozvolu da postupak za utvrđivanje očinstva bude pokrenut i posle isteka roka propisanog u prvoj alineji stava 2 ovog člana, ukoliko se navedu izuzetni razlozi zbog kojih taj postupak nije započet u nekoj ranijoj fazi u okolnostima u kojima je pokretanje tog postupka naročito potrebno i tamo gde se može pretpostaviti da postupak neće dovesti dete u posebno neugodnu situaciju”.

“Doktrina priznanja” još uvek se primenjuje u praksi danskih sudova kako bi se sprečili supružnici da osporavaju očinstvo nad detetom (vidi presudu Vrhovnog suda od 17. januara 1984. godine).

POSTUPAK PRED KOMISIJOM

25. U svojoj predstavi od 21. maja 1979. godine upućenoj Komisiji (br. 8777/79) g. Razmusen je tvrdio da je bio podvrgnut diskriminaciji po osnovu svoga pola u tom smislu što je, na osnovu relevantnog danskog zakona koji je u to vreme bio na snazi, njegova

bivša supruga imala neograničeno pravo da se obrati sudu i zatraži osporavanje očinstva, dok to pravo on u isto vreme nije imao.

26. Komisija je 8. decembra 1981. godine proglasila predstavku prihvatljivom. U svome izveštaju usvojenom 5. jula 1983. (član 31. Konvencije), Komisija je izrazila mišljenje da je došlo do kršenja člana 14, a u vezi sa članovima 6 i 8 (odluka je doneta sa osam glasova naspram 5). Integralni tekst mišljenja Komiteta i sva izdvojena mišljenja sadržana u tom Izveštaju prilažu se kao aneks ove presude.

PRAVO

27. G. Razmusen se požalio na činjenicu da je, na osnovu Zakona iz 1960. godine (vidi gore, stav 19) njegovo pravo za osporavanje očinstva nad detetom rođenim u braku bilo podvrgnuto vremenskom ograničenju, dok je njegova bivša supruga imala pravo da u bilo kom vremenskom trenutku pokrene postupak za utvrđivanje očinstva. On je tvrdio da je bio žrtva diskriminacije po osnovu pola, što je suprotno stavu 14 Konvencije, sagledanom u vezi sa članom 6 (pravo na pravično suđenje, uključujući i pravo na raspravu pred sudom) i u vezi sa članom 8 (pravo na poštovanje porodičnog i ličnog života).

28. Član 14. Konvencije glasi:

“Uživanje prava i sloboda predviđenih u ovoj Konvenciji obezbeđuje se bez diskriminacije po bilo kom osnovu, kao što su pol, rasa, boja kože, jezik, veroispovest, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno poreklo, veza sa nekom nacionalnom manjinom, imovno stanje, rođenje ili drugi status”.

I Da li okolnosti ovog slučaja spadaju u polje jedne ili više drugih materijalnih odredbi Konvencije?

29. Član 14 Konvencije dopunjuje druge materijalne odredbe Konvencije i protokola uz nju. On ne može postojati nezavisno, budući da se sagledava isključivo u odnosu na “uživanje prava i sloboda” predviđenih tim drugim odredbama Konvencije. Mada primena člana 14 ne mora nužno pretpostaviti da je došlo do kršenja tih odredaba - i u tom smislu pomenuti član ima izvesno autonomno značenje - nema prostora za njegovu primenu drugde sem ukoliko činjenice o kojima je reč spadaju u polje jedne ili više drugih odredaba (vidi, između ostalog, presudu u predmetu Van der Musel (*Van der Mussele*) od 23. novembra 1983, Series A br. 70, str. 22, st. 43).

30. Podnosilac predstavke je naveo da se član 6 može primeniti na postupak za utvrđivanje očinstva i da želja supruga da njegov porodični status bude pravno definisan spada u okvir člana 8. Komisija je prihvatila te teze.

31. Država je pak smatrala da se postavlja pitanje da li je cilj postupka za utvrđivanje očinstva bilo pravno definisanje “građanskih prava i obaveza” u značenju člana 6 stav 1,

pre svega zbog toga što je za postupke ove vrste karakterističan snažan javni interes. Država je takođe osporila primenjivost člana 8, smatrajući da je cilj tog člana zaštita porodice, a ne raskid postojećih porodičnih veza.

32. Član 6 stav 1 svakome jemči pravo na pravičnu i javnu raspravu tokom odlučivanja o njegovim građanskim pravima i obavezama ili o krivičnoj optužbi protiv njega (vidi presudu u predmetu *Golder* od 21. februara 1975. godine, Series A, br. 18, str. 18, st. 36). Tačno je da javni interes može biti pogođen postupkom ovakve vrste koji želi da pokrene g. Razmusen, ali, po mišljenju Suda, taj činilac ne može isključiti primenjivost člana 6 u sporu koji je, već po samoj svojoj prirodi, “građanskog” karaktera. Parnica za osporavanje očinstva deo je porodičnog prava; samim tim, ona je “građanska” po svom karakteru.

33. Član 8, sa svoje strane, ne štiti samo “porodični” već i “privatni” život. Čak i pored toga što postupak za utvrđivanje očinstva koji podnosilac predstavke želi da pokrene ima za cilj zakonski raskid postojećih porodičnih veza, nema nikakve sumnje u to da se definisanje pravnih odnosa podnosioca predstavke s Pernilom tiče njegovog privatnog života. Prema tome, činjenice karakteristične za ovaj slučaj takođe spadaju u polje člana 8.

II Da li je bilo razlike u tretmanu?

34. Na osnovu Zakona iz 1960. godine, suprug, za razliku od deteta, detetovog staratelja ili majke, mora pokrenuti postupak za utvrđivanje očinstva u propisanom vremenskom roku (vidi gore, stav 19).

Država je ukazala na to da je ova razlika koja se pojavljuje u zakonu sužena dvama činiocima: prvo, supругu je ostavljena mogućnost da od Apelacionog suda zatraži dozvolu da povede postupak za utvrđivanje očinstva i pošto je vremenski rok prošao (vidi gore, stav 19); drugo, na osnovu “doktrine priznanja” ne samo ocu, već i majci može biti zabranjeno da ospore očinstvo (vidi gore, stavovi 17. i 20). Država, međutim, nije sugerisala da su ti činioci dovoljni da u celosti otklone razliku koja je propisana zakonom. U suštini, kada je reč o majci, ona nikada ne bi bila sprečena isključivo zbog toga što je rok prekoračen, kao što je to slučaj sa njenim suprugom; njen zahtev bi jednostavno mogao biti odbijen zbog njenog ranijeg ponašanja.

U smislu člana 14, Sud takođe zaključuje da je bilo razlike u tretmanu između g. Razmusena i njegove bivše žene kada je reč o mogućnosti pokretanja postupka za osporavanje suprugovog očinstva. Nema ni zahteva ni potrebe da se odredi po kom osnovu je napravljena ta razlika budući da spisak osnova koji se može naći u članu 14. nije iscrpan (vidi presudu u predmetu *Engel i drugi*, od 8. juna 1976. godine, Series A, br. 22, str. 30, st. 72).

III Da li su podnosilac predstavke i njegova bivša supruga bili stvaljeni u analogne situacije?

35. Član 14 štiti lica koja su “stavljena u analogne situacije” od diskriminatornih razlika u tretmanu (vidi gore pomenutu presudu u predmetu Van der Musel, Series A br. 70, str. 22, st. 46).

36. Država je podržala zaključak manjine članova Komisije da suprug i supruga nisu bili stavljeni u analogne situacije kada je reč o postupku za utvrđivanje očinstva, jer je postojao izvestan broj karakterističnih razlika između njihovih pozicija i interesa. Većina članova Komisije s druge strane, smatrala je da te karakteristike nisu bile dovoljno suštinske da bi mogle da navedu na takav zaključak.

37. Sud ne smatra da je dužan da razreši ovo pitanje, posebno zbog toga što su pozicije i interesi o kojima je reč značajni i za utvrđivanje da li je razlika u tretmanu bila opravdana. On će nastaviti dalje razmatranje na temelju pretpostavke da je napravljena razlika između lica stavljenih u analogne situacije.

IV Da li je za razlike u tretmanu postojalo objektivno i razumno opravdanje?

38. U smislu člana 14, razlika u tretmanu je diskriminatorna ako “za nju nema nikakvog objektivnog i razumnog opravdanja”, to jest, ukoliko se njome ne teži ostvarenju “legitimnog cilja”, ili ukoliko ne postoji “razuman odnos srazmernosti između primenjenih sredstava i cilja čijem se ostvarenju težilo” (vidi, između ostalog, presudu u predmetu *Marks* (Marckx) od 13. juna 1979. godine Series A br. 31, str. 16, st. 33).

39. Država je utvrdila da je postojalo objektivno i razumno opravdanje za ograničenu razliku u tretmanu. Obrazlažući taj stav, Država se, između ostalog, oslanjala na sledeće teze:

(i) Interesi supruge s jedne i majke, s druge strane, u postupku za utvrđivanje očinstva, različiti su: za razliku od suprugovih interesa, majčini interesi se po pravilu podudaraju sa interesima deteta; potpuno je prirodno da je prilikom odmeravanja interesa raznih članova porodice danski Parlament 1960. godine zauzeo stav da interesi najslabije strane, to jest deteta, treba da budu najpreči (vidi gore, stav 18);

(ii) Parlament je takođe smatrao da je neophodno da odredi vremenske rokove u kojima suprug ima pravo da pokrene postupak za utvrđivanje očinstva, zbog opasnosti da bi on to inače mogao da koristi kao pretnju majci, da bi izbegao obavezu plaćanja izdržavanja deteta;

(iii) U odlučivanju o tome da li su nacionalne vlasti delovale u okviru “unutrašnjeg polja slobodne procene” što je pravo koje u ovoj oblasti uživaju, treba voditi računa o ekonomskim i socijalnim okolnostima koje su u dato vreme preovladavali u zemlji kao i o istorijskom kontekstu u kome je taj zakon donet;

(iv) Danska je bez svake sumnje izmenila i dopunila svoj Zakon iz 1960. godine kada se pokazalo da to nalaže društveni razvoj (vidi gore, stavovi 22-24), ali se ne može reći da je pređašnji saziv danskog Parlamenta, kada je o ovom pitanju reč, u svoje vreme bio išta manje progresivan nego druge visoke strane ugovornice ove Konvencije.

Komisija je zaključila da je jedino legitimna svrha ove razlike u tretmanu na koju se požalio podnosilac predstavke bila želja da se izbegne mogućnost da dete bude stavljeno u još gori položaj ukoliko se, nekoliko godina posle njegovog rođenja, pokreće postupak za utvrđivanje očinstva. Međutim, budući da je taj cilj mogao biti ostvaren i pomoću primene “doktrine priznanja” (vidi gore, stavovi 17 i 20) nije postojao nikakav razumni odnos srazmere između sredstava koja su primenjena - utvrđivanje roka koji važi isključivo za supruga - i cilja čijem se ostvarenju težilo.

40. Sud je u nekim svojim presudama istakao da visoke strane ugovornice uživaju izvesno “unutrašnje polje slobodne procene” kod procenjivanja o tome postoje li ili ne postoje razlike u inače sličnim situacijama kojima bi se mogao opravdati različit zakonski tretman (vidi presudu od 23. jula 1968. godine u *Belgijskom lingvističkom slučaju*, Series A br. 6, str. 35, stav 10; presudu u slučaju *Nacionalni savez belgijskih policajaca* od 27. oktobra 1975, Series A br. 19, st. 20, str. 47, kao i stranice 21. i 22, stav 49; presudu u slučaju *Švedski sindikat vozača* od 6. februara 1976, Series A, br. 20, str. 17, stav 72; kao i presudu u slučaju *Irska protiv Ujedinjenog Kraljevstva Velike Britanije* od 18. januara 1978, Series A br. 25, str. 87, st. 229). Širina unutrašnjeg polja slobodne procene razlikuju se od slučaja do slučaja, u zavisnosti od suštine spora i istorijata celog slučaja; u tom smislu, jedan od relevantnih činilaca moglo bi da bude postojanje ili nepostojanje zajedničkog osnova između zakona država-ugovornica (vidi, *mutatis mutandis*, presudu u predmetu “Sandej tajms” (*The Sunday Times*) od 26. aprila 1979. godine, Series A br. 30, str. 36, st. 59).

41. Uporedno ispitivanje zakona visokih strana ugovornica kojima se reguliše postupak za utvrđivanje očinstva pokazuje da nema takvog zajedničkog osnova i da je u većini njih pravni položaj majke i pravni položaj muža regulisan na različite načine.

Danski zakon na koji ovde postoji pritužba temeljio se na preporukama koje je, pošto je pomno proučio problem, dao Komitet za očinstvo čiji je osnivač 1949. godine bilo Ministarstvo pravde (vidi gore, stav 18). Sud je detaljno razmotrio okolnosti i opšti istorijski kontekst i pritom je imao na umu unutrašnje polje slobodne procene koje se u vezi sa ovom temom mora odobriti vlastima. Po mišljenju Suda, vlasti su imale pravo da misle da je uvođenje vremenskih ograničenja za pokretanje postupka za utvrđivanje očinstva bilo opravdano željom da se obezbedi pravna izvesnost i da se zaštite interesi deteta. U tom smislu, Zakon na koji ovde postoji pritužba nije se suštinski razlikovao od zakona većine drugih visokih strana ugovornica niti od zakona koji je trenutno na snazi u Danskoj. Različit tretman koji je tim zakonom utvrđen između muževa i žena temeljio se na postavci da su takvi vremenski rokovi manje potrebni kada je reč o ženama nego kada je reč o muževima, budući da se majčini interesi obično podudaraju sa interesima deteta, jer je ona ta koja u većini slučajeva razvoda ili razdvajanja bračnih drugova dobija starateljstvo nad decom. Ta pravila je danski Parlament modifikovao 1982. godine zato što je smatrao da postavke na kojima je počivao Zakon iz 1960. godine više nisu konzistentne s razvojem društva i zbivanjima u društvu (vidi gore, stavovi 22-24); iz ovoga se ne može zaključiti da način na koji je Parlament procenjivao situaciju 22 godine ranije nije bio održiv.

Tačno je da je ekvivalentan rezultat bilo moguće dobiti i primenom “doktrine priznanja” (idi gore, stavove 17 i 20), ali su, iz razloga koji su ovde već navedeni, nadležni organi vlasti imali pravo da misle da bi se, kada je reč o suprugu, željeni cilj najbolje ostvario uvođenjem zakonskih propisa, dok je, kada je reč o majci, dovoljno prepustiti pitanje na odlučivanje sudovima, od slučaja do slučaja. Prema tome, a i s obzirom na unutrašnje polje slobodne procene koje imaju, vlasti takođe nisu prekoračile načelo srazmernosti.

42. Iz tih razloga, Sud zaključuje da razlika u tretmanu na koju se žalio podnosilac predstavke nije bila diskriminatorna u smislu člana 14 Konvencije

IZ TIH RAZLOGA, SUD JEDNOGLASNO

Zaključuje da nije bilo kršenja člana 14 u vezi sa članom 6 ili u vezi sa članom 8 Konvencije.

Sročeno na engleskom i francuskom i pročitano na javnom ročištu u zgradi Suda u Strazburu 28. novembra 1984. godine

U potpisu: Žerar Vjarda

Predsednik

U potpisu: Mark-Andre Ajsen

Sekretar

Izdvojeno mišljenje g. Gersinga priključeno je kao aneks ovoj presudi u skladu sa članom 51 stav 2 Konvencije i pravilom 52 stav 2 Poslovnika Suda.

Parafirano: Ž.V.

Parafirano: M.-A.E.

IZDVOJENO MIŠLJENJE SUDIJE GERSINGA

1. Žao mi je što nisam u mogućnosti da se složim sa načinom razmišljanja većine članova Veća u vezi sa primenjivošću člana 8.

Većina članova Veća smatra da se utvrđivanje pravnog odnosa podnosioca predstavke sa Pernilom bez svake sumnje tiče njegovog privatnog života, te da predmet stoga takođe spada u polje člana 8. Po mom mišljenju, to je isuviše široko poimanje prava zaštićenog tom odredbom.

2. Formulacija te odredbe takva je da obavezuje dansku vladu da pokaže “poštovanje za privatni život” (g. Razmusena). Uobičajeno značenje ovog izraza ne pokriva jasno očevo pravo da se odrekne roditeljstva nad detetom. Stoga treba obratiti pažnju na izvorište ove odredbe Konvencije.

3. Pripremni rad na izradi člana 8 pokazuje da su tvorci Konvencije imali na umu zaštitu pojedinca od “proizvoljnog mešanja u njegovu privatnost” (Collected Editions of the “Travaux Préparatoires” of the European Convention on Human Rights, The Hague, Nijhoff, 1976, tom III, str. 222 i tom IV, str. 110, 188, 202 i 222). Iako treba paziti da se ne pridaje preveliki značaj namerama koje su postojale kada je neka odredba formulisana pre više od 30 godina, ukoliko potonji društveni i kulturni razvoj opravdava šire tumačenje njene formulacije u okviru datih lingvističkih granica, ja mislim da je jaz između izvorne namere i primene ovog člana za koji se sada odlučila većina članova ovog Veća toliko veliki da sumnjam da je moguće potpuno ignorisati pripremni rad u ovom slučaju.

4. U presudi u slučaju *Marks* od 13. juna 1979. godine (Series A br. 31, str. 15, st. 31), Sud je zaključio da član 8 ne obavezuje Državu samo da se uzdrži od mešanja: pored toga, mogu postojati pozitivne obaveze koje su urođene sadržane u delotvornom “poštovanju” zajamčenih prava. To znači da država mora da prilagodi svoj pravni sistem kako bi dozvolila neudatoj majci da vodi normalan porodični život sa svojim detetom.

U presudi u predmetu *Ejri* od 9. oktobra 1979. godine (*Airey case*, Series A br. 32, str. 17, st. 33) slično razmišljanje navelo je Sud na zaključak da udata žena ima pravo da zatraži zakonsko priznanje svoje faktičke razdvojenosti od muža.

Međutim, činjenice na kojima počivaju navedeni slučajevi toliko se razlikuju od situacije koju Sud sada ima pred sobom da te presude ne mogu biti od odlučujućeg značaja kod donošenja presude u ovom predmetu.

5. Način razmišljanja većine članova ovog Veća temelji se na tumačenju člana 8 koje je šire od onoga koje je Sud ranije usvojio i čini se da podrazumeva da svaki pravni problem koji se na neki način dotiče privatnog života pojedinca spada u okvire člana 8.

Protokol br. 7 uz ovu Konvenciju, čije potpisivanje uskoro treba da počne, sadrži, međutim, član 5 čija se jedna odredaba tiče odnosa supružnika s decom. Mislim da je to još jedan činilac koji ukazuje da visoke strane ugovornice ove Konvencije ne smatraju kako član 8 pokriva i ovaj aspekt.

6. Iz navedenih razloga, ne nalazim da je član 8 u ovom slučaju primenljiv.